

Het einde

Rob van Pagée

22 september 1946 – 17 februari 2025

Met Eigen Kracht conferenties introduceerde Rob van Pagée een radicaal andere besluitvorming in de jeugdbescherming, waarbij mensen de regie over hun eigen leven behouden.

Jos van der Lans

Zijn werk in de kinderbescherming bezorgde Rob van Pagée lange tijd een knagend gevoel van onbehagen. Vanaf het midden van de jaren zeventig schreef hij voor de Raad van de Kinderbescherming in Amsterdam rapporten over de problematische thuissituatie van jongeren. Hij adviseerde wat er met hen moest gebeuren. Onder toezicht stellen? Uit huis plaatsen? Of toch nog iets anders? Het was heftig werk, met ingrijpende gevolgen. Hij deed het naar eer en geweten, maar bij elk rapport vreesde hij dat hij iets over het hoofd had gezien.

Van Pagée raakte er wel van overtuigd dat grootschalige internaten en tehuizen, waar veel uit huis geplaatste jongeren terecht kwamen, hen weinig te bieden hadden. Daarom stapte hij over naar het Sociaal-Agogisch Centrum 'Het Burgerweeshuis' in Amsterdam (later Spirit, tegenwoordig Level), waar hij zich zette aan de organisatie van gezinshuizen – kleinschalige familiehuizen waar gemotiveerde pleegouders een warm alternatief konden bieden voor de kille opvang in onpersoonlijke internaten.

Dat was zeker succesvol, maar toch verdween zijn onbehagen niet. Op een ochtend stond hij oog in oog met een tante van een van de kinderen in een gezinshuis. Zij wilde weten hoe het met haar neefje ging, die nu al een jaar in de voorziening verbleef. De tante vertelde dat ze indertijd blij waren dat hij uit huis was geplaatst, maar nu begon ze zich toch zorgen te maken. Wat gebeurde er nu eigenlijk? Waarom mocht hij alleen contact hebben met zijn moeder? Waarom mocht hij niet bij zijn opa langs, die altijd de belangrijkste figuur in zijn leven was geweest? Oei, dacht Van Pagée, hier is duidelijk iets over het hoofd gezien.

Eind jaren negentig viel het kwartje. Op een bijna toevallige wijze maakte hij kennis met de *family group conference*, voortgekomen uit de cultuur van de Maori, de oorspronkelijke bewoners van Nieuw-Zeeland. Leaders van de Maori's waren zich eind jaren tachtig gaan verzetten tegen het snoeiharde overheidsingrijpen in problematische Maori-gezinnen. Zij wilden recht doen aan de wijze waarop hun volk van oudsher zelf hun problemen in familiekring oploste. Zo ontstond de *family group conference*.

*+ Het einde

Amsterdam, 6 oktober 2022

Rob van Pagée 22 september 1946 – 17 februari 2025

Met zijn conferenties introduceerde Rob van Pagée een radicaal andere manier van besluitvorming in de jeugdbescherming, waarbij mensen de regie over hun eigen leven behouden.

Jos van der Lans

Zijn werk in de kinderbescherming bezorgde Rob van Pagée lange tijd een knagend gevoel van onbehagen. Vanaf het midden van de jaren zeventig schreef hij voor de Raad van de Kinderbescherming in Amsterdam rapporten over de problematische thuissituatie van jongeren. Hij adviseerde wat er met hen moest gebeuren. Onder toezicht stellen? Uit huis plaatsen? Of toch nog iets anders? Het was heftig werk, met ingrijpende gevolgen. Hij deed het naar eer en geweten, maar bij elk rapport vreesde hij dat hij iets over het hoofd had gezien.

Van Pagée raakte er wel van overtuigd dat grootschalige internaten en tehuizen, waar veel uit huis geplaatste jongeren terecht kwamen, hen weinig te bieden hadden. Daarom stapte hij over naar het Sociaal-Agogisch Centrum in het Burgerweeshuis in Amsterdam (later Spirit, tegenwoordig Level), waar hij zich zette aan de organisatie van gezinshuizen – kleinschalige familiehuizen waar gemotiveerde pleegouders een warm alternatief konden bieden voor de kille opvang in onpersoonlijke internaten.

Dat was zeker succesvol, maar toch verdween zijn onbehagen niet. Op een ochtend stond hij oog in oog met een tante van een van de kinderen in een gezinshuis. Zij wilde weten hoe het met haar neefje ging, die nu al een jaar in de voorziening verbleef. De tante vertelde dat ze indertijd blij waren dat hij uit huis was geplaatst, maar nu begon ze zich toch zorgen te maken. Wat gebeurde er nu eigenlijk? Waarom mocht hij alleen contact hebben met zijn moeder? Waarom mocht hij niet bij zijn opa langs, die altijd de belangrijkste figuur in zijn leven was geweest? Oei, dacht Van Pagée, hier is duidelijk iets over het hoofd gezien.

Eind jaren negentig viel het kwartje. Op een bijna toevallige wijze maakte hij kennis met de *family group conference*, voortgekomen uit de cultuur van de Maori, de oorspronkelijke bewoners van Nieuw-Zeeland. Leaders van de Maori's waren zich eind jaren tachtig gaan verzetten tegen het snoeiharde overheidsingrijpen in problematische Maori-gezinnen. Zij wilden recht doen aan de wijze waarop hun volk van oudsher zelf hun problemen in familiekring oploste. Zo ontstond de *family group conference*.

Sinds 2001 zijn er zo'n veertigduizend conferenties georganiseerd. Eigen kracht' werd een modewoord in het overheidsspel. Staatssecretaris Jet Bussemaker maakte het in 2009 tot prominent onderdeel van de overheidscampagne 'Wetlijn Nieuw Sijlen' en ook in alle beleidsbesluitvormingen over het sociaal domein verwerft de uitdrukking een vaste plek. Overigens rekten het gezinnen van Van Pagée, die het bespreekt eigen kracht nogal eens misbruikt zag om verantwoordelijkheid van de overheid af te schuiven op de samenleving.

Dat nu was precies niet zijn bedoeling. Van Pagée benadrukte altijd dat Eigen Kracht-conferenties geen alternatieven (of goedkopere) vorm van hulpverlening zijn maar een radicaal andere manier van besluitvorming, waarbij mensen de regie over hun eigen leven houden. Daarbij kan op de inzet van professionele hulpverlening. Zij zijn nodig, uit onderzoek blijkt dat voor ongeveer een kwart van het plan een beroep op hen wordt gedaan. Maar zij zijn niet de eigen in charge.

Een absolute mijlpaal voor Van Pagée (naast de kennelijke onderscheiding die hij in 2012 ontving) was het opmaken van het recht op het opstellen van een familiegroepsplan in de Jeugdwet van 2015. Het was woord daar, zo blijkt uit evaluatieonderzoek, maar moedde maar weinig resultaat. Mensen weten het niet en de jeugdzorginstaties maken zich er nogal eens niet hard voor.

Voor professionals blijft het lastig hun verantwoordelijkheid op te houden te zetten en aan niet-professionele krachten ruimte te bieden om een plan te maken. Zij vrezen dat het netwerk die verantwoordelijkheid niet kan dragen en de veiligheid van kinderen niet gegarandeerd kan worden. Van Pagée bleef d'ijl vriendelijk als hij met die aarzelingen werd geconfronteerd. Maar zijnne vraag bij wel welke draaierne garanties al de officiële jeugdzorg-interventies en de vele betrokken instanties eigenlijk dan zelf wet te bieden hebben. ■

Kern van deze methode: maak de kring groter rond de hoofdpersoon, leg het probleem in het midden van die kring en vraag de aanwezigen, de familie, een groep mensen, als eerste om een plan dat draagvlak heeft om daarmee de problemen op te lossen of te verminderen. De deelnemers gebruiken hun eigen kracht om hulp te bieden waar ze dat kunnen en hulp te vragen aan de hulpverlening als dat nodig is. De aanpak was in Nieuw-Zeeland een groot succes. Het aantal gedwongen plaatsingen in pleeggezinnen en in tehuizen nam met maar liefst 80 procent af.

Voor Van Pagée was het een openbaring. Vijfentwintig jaar nadat hij zijn eerste rapport voor de Raad van de Kinderbescherming schreef, organiseerde hij in 2001 de eerste Eigen Kracht-conferentie in Nederland. Over de negenjarige Bart. De jongen ging niet meer naar school en er waren aanwijzingen van kindermishandeling. Na een zorgvuldige voorbereiding lukte het om de familie bijeen te brengen. In een heftige bijeenkomst werkte ze een gezamenlijk plan uit. Bart ging weer naar school, de moeder nam nieuwe stappen, de familie hielp mee. Voor het eerst had Van Pagée niet het gevoel dat hij iets over het hoofd had gezien.

In hetzelfde jaar richtte hij de Eigen Kracht centrale op, de landelijke organisatie die zich toelegt op het faciliteren, het werven van onafhankelijke conferentievoordragers en het promoten van de conferenties. Daarna ging het snel. Sinds 2001 zijn er zo'n 14.000 conferenties georganiseerd. 'Eigen kracht' werd een modewoord in het overheidsbeleid. Staatssecretaris Jet Bussemaker maakte het in 2009 prominent onderdeel van de overheids campagne Welzijn Nieuwe Stijl en ook in alle beleidsbeschouwingen over het sociaal domein verwierf de uitdrukking een vaste plek. Overigens zelden tot genoegen van Rob van Pagée, die het begrip eigen kracht nogal eens misbruikt zag om verantwoordelijkheid van de overheid af te schuiven op de samenleving.

Dat nu was precies niet zijn bedoeling. Van Pagée benadrukte altijd dat Eigen Kracht conferenties geen alternatieve (of goedkopere) vorm van hulpverlening zijn maar een radicaal andere manier van besluitvorming, waarbij mensen de regie over hun eigen levens houden. Daarbij kan en wordt in veel gevallen ook een beroep gedaan op de inzet van professionele hulpverlening. Zij zijn nodig, uit onderzoek blijkt dat voor ongeveer een kwart van het plan een beroep op hen wordt gedaan. Maar zij zijn niet als enigen *in charge*.

Een absolute mijlpaal voor Van Pagée (naast de koninklijke onderscheiding die hij in 2012 ontving) was het opnemen van het recht op het opstellen van een familiegroepsplan in de Jeugdwet van 2015. Helaas wordt daar, zo blijkt uit evaluatieonderzoek, maar mondjesmaat werk van gemaakt. Mensen weten het niet en de jeugdzorginstanties maken zich er nogal eens niet hard voor. Voor professionals blijkt het lastig om hun verantwoordelijkheid *on hold* te zetten en niet-professionele krachten ruimte te bieden een plan te maken. Zij vrezen dat het netwerk die verantwoordelijkheid niet kan dragen en de veiligheid van kinderen niet gegarandeerd kan worden. Rob van Pagée bleef altijd vriendelijk als hij met die aarzelingen werd geconfronteerd. Maar fijntjes vroeg hij wel welke duurzame garanties al de officiële jeugdzorg-interventies en de vele betrokken instanties eigenlijk dan zelf wel te bieden hebben.